

T.C. PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**MANEVİ DESTEKTE KUTSAL MEKANLAR (KADINHANI ÇARPIK OCAĞI
ÖRNEĞİ)**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan

Fatma Nur VİŞNE

Danışman

Doç. Dr. Mehmet ÇINAR

DENİZLİ, 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Fatma Nur VİŞNE tarafından hazırlanan “Manevi Destekte Kutsal Mekanlar (Kadınhanı arpık Ocağı Örneği)” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığımda hazırlanmış olup 14.12.2024 tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Kadınhanı Çarpık Ocağı örneği üzerinden manevi destekte kutsal mekanların rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde, bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve ruhsal huzuru bulmak için çeşitli mekanlara yöneldiği görülmektedir. Bu bağlamda, özellikle kutsal mekanların, ziyaretçilerine sunduğu manevi destek ve bu mekanların bireylerin yaşamlarındaki etkisi araştırmaya değer bir konudur. Çalışmamız, Kadınhanı Çarpık Ocağı'na odaklanarak, bu tür kutsal mekanların manevi destek sağlama sürecindeki rolünü ve etkilerini derinlemesine ele almayı hedeflemektedir. Araştırma sürecinde, Kadınhanı Çarpık Ocağı'nı ziyaret eden bireylerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar, kutsal mekanın ziyaretçilerine sağladığı manevi destek, huzur ve iyileşme gibi unsurları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen veriler, kutsal mekanların manevi destek sağlama kapasitelerini ve ziyaretçiler üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza olanak tanımıştır. Bu projede bana rehberlik eden ve değerli katkılarıyla çalışmamın şekillenmesine yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Mehmet ÇINAR'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmamıza katılarak deneyimlerini paylaşan tüm katılımcılara da teşekkür ederim. Onların içten ve samimi paylaşımları, bu çalışmanın zenginleşmesine büyük katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın, manevi destek arayışında olan bireylere ve bu alanda yapılacak olan gelecekteki araştırmalara yol gösterici olmasını temenni ederim.

ÖZET

MANEVİ DESTEKTE KUTSAL MEKANLAR (KADINHANI ÇARPIK OCAĞI ÖRNEĞİ)

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Fatma Nur VİŞNE

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ÇINAR

Bu çalışmada, Kadınhanı Çarpık Ocağı örneği üzerinden kutsal mekanların manevi destekteki rolü incelenmiştir. Çalışma kapsamında, bu tür mekanların bireylerin ruhsal ve duygusal iyilik hallerine nasıl katkı sağladığı araştırılmıştır. Araştırma, kutsal mekanların, ziyaretçilerine sunduğu manevi destek, huzur ve iyileşme gibi unsurları ele alarak, bu mekanların manevi destek sağlama kapasitelerini ve ziyaretçiler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma sürecinde, Kadınhanı Çarpık Ocağı'nı ziyaret eden bireylerle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Bu mülakatlar, kutsal mekânın ziyaretçilerine sağladığı manevi destek, içsel huzur ve iyileşme deneyimlerini anlamaya yönelik olmuştur. Mülakatlar sonucunda elde edilen veriler, kutsal mekanların bireylerin yaşamlarındaki manevi önemini ve bu mekanların sunduğu desteklerin bireyler üzerindeki olumlu etkilerini gözler önüne sermektedir. Elde edilen bulgular, Kadınhanı Çarpık Ocağı gibi kutsal mekanların, ziyaretçilerine manevi destek sağlama konusunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu mekanlar, bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olurken, aynı zamanda içsel huzur ve ruhsal iyileşme süreçlerine de katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, kutsal mekanların manevi destek sağlama kapasitelerini ve bireyler üzerindeki etkilerini derinlemesine ele alarak, manevi destek arayışında olan bireylere ve bu alanda yapılacak olan gelecekteki araştırmalara değerli bir katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, Kadınhanı Çarpık Ocağı'nın ziyaretçilerine sağladığı manevi destek ve bu desteklerin bireyler üzerindeki olumlu etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manevi Destek, Kutsal Mekanlar, Kadınhanı Çarpık Ocağı.

ABSTRACT

SACRED PLACES IN SPIRITUAL SUPPORT (KADINHANI ÇARPIK OÇAĞI EXAMPLE)

SPIRITUAL SUPPORT AND GUIDANCE NON-THESIS MASTER'S PROGRAM

Fatma Nur VİŞNE

PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES DEPARTMENT

Advisor: Assoc. Prof. Mehmet ÇINAR

In this study, the role of sacred places in spiritual support was examined through the example of Kadınhanı Çarpık Ocağı. Within the scope of the study, it was investigated how such places contribute to the spiritual and emotional well-being of individuals. The research aims to reveal the spiritual support providing capacity of these places and their effects on visitors by addressing the elements such as spiritual support, peace and healing that sacred places offer to their visitors. During the research process, in-depth interviews were conducted with individuals who visited Kadınhanı Çarpık Ocağı. These interviews were aimed at understanding the spiritual support, inner peace and healing experiences that the sacred place provides to its visitors. The data obtained as a result of the interviews reveal the spiritual importance of sacred places in the lives of individuals and the positive effects of the support provided by these places on individuals. The findings obtained show that sacred places such as Kadınhanı Çarpık Ocağı play an important role in providing spiritual support to their visitors. While these places help individuals meet their spiritual needs, they also contribute to the processes of inner peace and spiritual healing. In conclusion, this study provides a valuable contribution to individuals seeking spiritual support and future research in this field by deeply examining the spiritual support capacity of sacred places and their effects on individuals. In this context, the spiritual support provided by Kadınhanı Çarpık Ocağı to its visitors and the positive effects of this support on individuals were examined in detail.

Keywords: Spiritual Support, Sacred Places, Kadınhanı Çarpık Ocağı.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv

BİRİNCİ BÖLÜM:

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	1
1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.4.Araştırmanın Yöntemi.....	3

İKİNCİ BÖLÜM:

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Manevi Destek.....	4
2.2.Manevi Destekte Dua	7
2.3.Halk Hekimliği ve Alternatif Tıp	11
2.4.Ocaklar	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

KADINHANI ÇARPIK OCAĞI

3.1. Kadınhanı Çarpık Ocağı'nın Oluşum Süreci	17
3.2. Ocağın Ziyaret Edilme Nedenleri.....	20
3.3. Ocak Ziyareti ve Manevi Destek İlişkisi.....	22
SONUÇ	25
KAYNAKÇA	26

1.GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Problemi

Tarih boyunca insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için güvenli bir ortam oluşturma arayışında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu mücadelelerin başında hastalıklarla baş etme ve sağlıklı kalma çabası gelmektedir. İnsanlar, hastalıkların kaynağını anlamaya çalışırken çözüm olarak farklı yöntemlere başvurmuştur. İlk dönemlerde doğa olayları karşısında çaresiz kalan topluluklar, anlayamadıkları ve açıklayamadıkları durumları doğaüstü güçlere atfetmiştir. Zamanla doğayla daha fazla uyum sağlayan toplumlar, doğanın kaynaklarından faydalanarak hastalıklara çare bulma yollarını keşfetmiştir. Bu süreçte hem dini ritüeller hem de doğal yöntemler, hastalıkların tedavisinde önemli birer araç olmuştur.

İlk toplulukların hastalıklarla mücadele ederken deneme yanılma yöntemiyle geliştirdikleri çözümler, zamanla geleneksel tıbbın temelini oluşturmuştur. Bu birikim, nesilden nesle aktarılmış ve halk hekimliği uygulamaları olarak günümüze kadar gelmiştir. Halk hekimleri, modern tıbbın henüz gelişmediği dönemlerde toplum içinde hastalıkların tedavisiyle ilgilenen önemli figürlerdir. Bu hekimler, kendi deneyimleriyle geliştirdikleri yöntemlerle hastalıkların tedavisinde etkili olmuşlardır. Halk hekimlerinin bilgi birikimi, modern tıbbın temel taşlarının oluşumunda önemli bir rol oynamış ve bu yöntemler, modern tıbbın gelişimine büyük katkılar sağlamıştır.

Modern tıp, halk hekimliğinden farklı olarak bilimsel temellere dayanan, sistematik bir yapıya sahiptir. Gözleme, deneylere ve kesin sonuçlara dayanan modern tıp, daha objektif ve kanıta dayalı bir yaklaşım sunar. Bununla birlikte, halk hekimliği yöntemlerinin modern tıba yaptığı katkı yadsınamaz. Günümüzde kullanılan birçok ilaç ve tedavi yöntemi, halk hekimliği uygulamalarının bilimsel olarak incelenmesiyle geliştirilmiştir. Özellikle bitkisel ilaç yapımı ve bazı tedavi teknikleri, geleneksel yöntemlerin modern tıpta uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Halk hekimliğinin bütüncül yaklaşımı, hastalıkların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal ve sosyal boyutlarını da ele alırken, modern tıpta hastalıklar için farklı uzmanlık alanları bulunmaktadır. Bu ayrışma, zaman zaman eleştirilere neden olmuştur. Modern tıbbın, insan bedenini bir "makine" gibi algılaması ve hastalıkları yalnızca fiziksel bir durum olarak ele alması, bazı çevrelerde yetersiz bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir.

Buna karşın halk hekimliği, bireyi bir bütün olarak görür ve bu nedenle fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik hali arasında bir denge kurmaya çalışır.

Halk hekimliği, toplumların şifa bulma arayışında geliştirdiği çeşitli yöntemleri barındırır. Bu yöntemler, toplumların kültürel ve sosyal kodlarını yansıtan birer miras niteliğindedir. Bazı toplumlarda halk hekimliğinin oluşumunda büyü ve din önemli bir etkiye sahiptir. Anlam verilemeyen ya da çözüm bulunamayan durumlarda insanlar, doğaüstü yöntemlerin etkili olabileceğine inanmıştır. Dualar, muskalar, ritüeller ve kutsal mekanlara yapılan ziyaretler, halk hekimliğinin dini ve büyüsel boyutlarını yansıtan unsurlardır.

Anadolu, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması nedeniyle halk hekimliği konusunda zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bu topraklarda kullanılan halk hekimliği uygulamaları, tarih boyunca farklı dinlerin ve kültürlerin etkisiyle şekillenmiştir. Şamanizm'den kalan doğaüstü inançlar ve totemler, İslamiyet'in etkisiyle türbeler, yatırlar, şifalı sular ve manevi danışmanlık gibi uygulamalarla birleşerek bir sentez oluşturmuştur. Özellikle Anadolu'da halkın, doğal tedavi yöntemlerinin yanı sıra dini ve manevi yöntemlere de başvurduğu bilinmektedir. Türbelerde yapılan dualar, yatır ziyaretiyle şifa arayışı, hoca veya şeyh tavsiyelerine başvurulması, halkın manevi boyutta da destek arayışında olduğunun göstergesidir.

Günümüzde halk hekimliği, modern tıbbın gelişmiş yapısına rağmen varlığını sürdürmektedir. Bunun temelinde hem kültürel mirasın korunma isteği hem de halkın manevi destek ihtiyacı yatmaktadır. Özellikle Anadolu gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğü bölgelerde, halk hekimliği ve manevi destek uygulamaları toplumun önemli bir parçası olmaya devam etmektedir. Araştırma kapsamında, halk hekimliği ve manevi destek ilişkisi üzerine yapılacak çalışmalar, bu zengin kültürel mirasın daha iyi anlaşılmasına ve korunmasına katkı sağlayacaktır. Halk hekimliğinin yalnızca bir sağlık uygulaması değil, aynı zamanda bir toplumsal ve kültürel yapı taşı olduğü unutulmamalıdır. Bu nedenle, halk hekimliği ve manevi destek uygulamalarının birlikte ele alınması, insan sağlığı ve toplum dinamikleri üzerine daha derin bir bakış açısı sunabilir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma kapsamında kutsal mekanlar, manevi destek halk hekimliği ve ocaklar kavramlarının üzerine literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise

Kadınhanı Çarpık Ocağı'nın tarihsel gelişimi,uygulanan yöntemlere dair mülakat yapılmıştır. Çalışmanın alt amaçları ise aşağıda sıralanmıştır:

1. Kadınhanı Çarpık Ocağı'nın Oluşum Süreci nasıldır?
2. Ocağın Ziyaret Edilme Nedenleri nelerdir?
3. Ocak Ziyareti ve Manevi Destek İlişkisi nasıldır?

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıklarını literatürde yapılan manevi destek,halk hekimliği,kutsal mekan,geçmişten günümüze şifacılık ve ocaklarda tedavi yöntemlerine ilişkin literatürde yer alan kaynaklar oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise Konya ili Kadınhanı ilçesinde yaşayan 15 kişi oluşturmaktadır.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısı temel alınarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeye olanak sağlayan nitel araştırma yöntemi seçilmiş ve nitel veri toplama araçlarından görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM:

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Manevi Destek

İnsan, oldukça karmaşık bir yapıya sahip olup hem yaşadığı dönemin koşulları hem sosyal çevresi hem de kültürel değerler ile sürekli bir etkileşim içerisinde. Bunun yanında, bireyin kendi iç dünyasıyla olan ilişkisi de bu etkileşimin önemli bir parçasını oluşturur. Modern çağın getirdiği değişimler, toplumsal yaşamda belirgin etkiler yaratırken, bireysel düzeyde de ihtiyaçların farklılaşmasına yol açmıştır. Modern yaşamın, bireylerin maddi ihtiyaçlarını karşılamada birçok kolaylık sağladığı ifade edilebilir. Ancak, manevi gereksinimlere yönelik çözümlerde modernizmin sunduğu yolların yetersiz kaldığı dikkat çekmektedir. İnsanın bütüncül bir varlık olarak ele alınması gerekirken, parçalarına ayrılarak analiz edilmesi; özellikle, psikolojinin "ruh bilgisi" yerine "insan davranışlarını inceleyen bir bilim dalı" olarak tanımlanması ve pozitivist paradigmalardan etkisi, uzun yıllar boyunca psikolojide din ve maneviyatın göz ardı edilmesine yol açmıştır. Din ve maneviyat, insanlık tarihindeki sürekli varlıklarına rağmen, 1960'lı yıllara kadar psikolojik ve fizyolojik sağlık üzerindeki etkileri açısından yeterince incelenmemiştir. Bu dönemde, dinin bireylerin psikolojik ve fizyolojik sağlık durumlarıyla bağlantısını ele alan çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda ise din ve maneviyatın başa çıkma mekanizmaları ile ruhsal ve bedensel sağlık üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar hız kazanmıştır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren, psikoloji alanında din ve maneviyat konularına yönelik çalışmalarda önceki dönemlere göre belirgin bir artış yaşanmıştır. Her ne kadar akademik literatürde din ve maneviyat konularında büyük bir yoğunlaşma yaşansa da, bu kavramların tanımı ve doğasına ilişkin araştırmacılar arasında tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu durum, din ve maneviyatın bireysel ve toplumsal etkilerinin incelenmesinde farklı bakış açıları ve yöntemleri beraberinde getirmiştir.¹

Maneviyat kavramı, kökenini "ruh" ya da "manevi" anlamına gelen spirit kelimesinden alır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, maneviyatı "maddi olmayan, manevi şeyler" ve "yürek gücü, moral" olarak tanımlamaktadır. Batı'da bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde, din ve maneviyatın uzun süre boyunca birbirinin yerine kullanıldığı, ardından bu iki kavramın

¹ Sibel Demirbaş, "Ergenlik Döneminde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (MDR)," *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Teori ve Uygulama Alanları*, ed. A. Ayten, (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017), 54.

birbirine zıt olarak konumlandırıldığı, ancak zamanla ayrılamaz olduklarının savunulduğu çeşitli yaklaşımlar dikkat çekmektedir.

Din ve maneviyatın birbirine zıt kavramlar olduğu görüşü, genellikle dini olumsuz, maneviyatı ise olumlu bir perspektiften ele aldığı için eleştirilmektedir. Bu durum, psikolojik araştırmaların önyargılarla sınırlanmasına yol açmıştır. Öte yandan, bu iki kavramın birbiriyle bağlantılı olduğunu düşünen yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu görüşe göre, din daha geniş bir kavramdır ve maneviyatı özünde barındırır. Maneviyat, dinin kurumsal olmayan ve deneysel boyutu olarak kabul edilir. Ancak, modern toplumda yaşanan değişimlerin ardından, maneviyatın seküler bireyler tarafından da benimsenmesi, maneviyatın dinden daha geniş bir anlam taşıdığını savunan görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.²

Maneviyatın dinin ötesine geçtiğini savunan yaklaşımlar, genellikle William James'in fikirlerine dayandırılmaktadır. James, maneviyatı insanın doğasında var olan bir olgu olarak tanımlamış ve bunu dinin sonradan kazanılan bir yapı olduğu fikriyle desteklemiştir. Bu anlayış, maneviyatın dini kurumlardan ve geleneklerden bağımsız bir şekilde var olabileceğini öne sürer.

Ülkemizde maneviyat konusundaki çalışmalarda ise Batı literatüründe karşılaşılan tanım sorunlarına ek olarak bazı farklı problemler de gözlemlenmektedir. Maneviyat ve din arasındaki ilişkinin net olmaması, Batı'da geliştirilen maneviyat ölçeklerinin kültürümüzde tam karşılık bulmaması ve yabancı literatürdeki çalışmaların yeterince analiz edilmeden kullanılmasının yol açtığı anlam karmaşası bu sorunlardan bazılarıdır. Ayrıca, Türk toplumunda maneviyat, Batı'daki algıdan farklı bir anlam taşımaktadır. Yapılan araştırmalar, Türk örneğinde maneviyatın çoğunlukla dini bir kavram olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, modern psikoloji maneviyatı, bireyin aşkınlık ihtiyacını karşılayan bir anlam ve değer arayışı olarak ele alırken, Türk kültüründe maneviyat, dini bir olgu olarak görülmekte ve bu tanıma daha geniş bir anlam yüklenmektedir.³

Din psikolojisi alanında ülkemizde yapılan çalışmalar, dinin ruhsal ve bedensel sağlığa olumlu katkı sağladığını, bireylerin hastalık, kriz ve yas gibi zor dönemlerde dini referanslardan destek aldığını ortaya koymaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren

² Sema Karagöz ve Emine Gümüş Böke, "Aile ve Dini Rehberlik Merkezlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri," *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Teori ve Uygulama Alanları*, ed. S. Düzgüner ve A. Ayten, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020).

³ Arslan Karagül, "Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi ve Eğitimi (Hollanda Örneği)," *Dini Araştırmalar Dergisi* 15, no. 40 (2021): 5-27.

Amerika’da din, maneviyat ve psikoloji arasındaki ilişkinin güçlenmeye başladığı gözlemlenmiştir. Ancak, kurumsal dine yönelik şüphecî yaklaşımlar nedeniyle manevi deneyimlerin daha ön planda tutulduğu ve psikolojinin oluşturduğu anlam boşluğunu maneviyatla doldurmaya çalıştığı görülmektedir. Bu süreç, maneviyat araştırmalarındaki artışın ülkemizde de karşılık bulmasına yol açmış ve din psikolojisi kapsamında "manevi bakım", "manevi danışmanlık", "manevi rehberlik" gibi kavramların tartışılmasına neden olmuştur. Bu kavramlar kimi zaman birbirlerinin yerine kullanılmış, kimi zaman ise farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.⁴

Manevi bakım, özellikle yaşam kalitesinde düşüş yaşayan bireylerin fiziksel, sosyal, psikolojik ve manevi gereksinimlerini karşılamayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Manevi bakımın yalnızca kriz dönemlerinde değil, olumlu ve sevinçli anlarda da önemli olduğunu belirten Ağilkaya Şahin, danışanın güzel zamanlarda manevi bir bağ kurmasının, zor dönemlerde maneviyata yönelmesini kolaylaştıracağını ifade etmektedir. Manevi bakım, bireyin manevi dünyasıyla bütünlük sağlamayı, korkularını gidermeyi ve yaşam motivasyonunu artırmayı amaçlamaktadır.⁵

Manevi danışmanlık ve rehberlik (MDR), kökenini pastoral psikoloji kavramından alan bir yaklaşımdır. Pastoral psikoloji, din görevlisi olarak bilinen papaz veya cemaatin manevi lideri tarafından sunulan hizmetlere dayanır. Hristiyan kültürü ve geleneklerinden kaynaklanan pastoral psikoloji, temelini kilisede uygulanan günah çıkarma ritüelinden alır. Bu ritüelde bireyler, işledikleri günahları bir paravanın ardında papaza anlatır ve papazın önerileriyle bu süreç tamamlanır. Papazların verdikleri önerilerde psikolojik unsurların görülmesi, bu ilişkinin daha sistematik ve bilimsel bir çerçevede ele alınmasına olanak tanımış ve pastoral psikolojinin temelini oluşturmuştur. Papazların, kilisenin ötesinde hastane, huzurevi ve cezaevi gibi yerlerde yaptıkları çalışmaların örnek alınmasıyla, bu uygulamalar daha geniş bir perspektifte değerlendirilmiş ve yalnızca bir dinin sınırlarına hapsedilmeden "manevi danışmanlık ve rehberlik" kavramıyla yeniden ele alınmıştır.⁶

⁴ Hatice Kılınçer, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (MDR) Üzerine: Psikoloji, İlahiyat, ve Tıp Alanlarında Maneviyat ve MDR Algısı," *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Teori ve Uygulama Alanları*, ed. A. Ayten, (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017), 30-43.

⁵ Zuhul Ağilkaya Şahin, *Manevi Bakım ve Danışmanlık* (İstanbul: Marmara Akademi Yayınları, 2017), 123-145

⁶ Hasan Meydan, "Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan Bir Din Eğitimi Anlayışı Üzerine Değerlendirmeler," *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Cilt I*, ed. A. Ayten, M. Koç ve N. Tınaz, (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2018), 24-30.

Manevi destek, manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarıyla şekillenen bir süreçtir ve belirli bir ortamda bulunan bireylerin yaşadıkları deneyimlere eşlik etmeyi amaçlar. Manevi destek çalışmalarında din önemli bir bileşendir; ancak bu destek, bireyin ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda şekillenmeli, bir tebliğ veya irşad faaliyetinden ziyade, bireyin güçlenmesine odaklanmalıdır. Bu bağlamda, kriz durumlarında bireylerin yaşadıkları sıkıntılara eşlik etmek, manevi desteğin temel işlevlerinden biridir. Bireylerin karşılaştıkları dini sorulara veya zihinsel çatışmalara çözüm sunmak, manevi bağlarını güçlendirmelerine yardımcı olmak, ibadetlerini yerine getirmelerinde rehberlik etmek ve anlam krizlerinde yeni bir anlam dünyası oluşturmalarına destek olmak, manevi desteğin diğer önemli unsurlarıdır.

Manevi destek sağlayıcıları, danışanlarıyla görüşmelerinde empati kurma ve aktif dinleme gibi psikolojik tekniklerin yanı sıra, sabır, tevekkül ve imtihan gibi dini temalara dayanan yaklaşımlar kullanmaktadır. Şirin, manevi danışmanlıkta tövbe, zikir, dini telkin, olumlu dini başa çıkma yöntemleri, hikâye anlatımı, dua ve ibadet gibi tekniklerin etkin bir şekilde kullanılabileceğini belirtmektedir.⁷

İnsanın doğasında bulunan mükemmellik potansiyeli, bireyi sürekli olarak kendini geliştirmeye ve manevi alanları keşfetmeye yönlendirmektedir. Bu potansiyel doğrultusunda insanlar, tarihin erken dönemlerinden itibaren hem sorunlarına çözüm bulmak hem de kendilerini geliştirmek amacıyla maneviyata yönelmişlerdir. Bu eğilimin değişmeyeceği göz önünde bulundurulduğunda, psikoloji ve dinin bir araya geldiği bir disiplin olarak değerlendirilebilecek manevi danışmanlık, uygun manevi veya dini müdahalelerle bireylerin yaşamlarına katkı sağlayacak bir araç olarak öne çıkmaktadır.⁸

2.2. Manevi Destekte Dua

İnsan, hava, su ve besin gibi temel ihtiyaçlar olmadan hayatını sürdüremeyeceği gibi, manevi bir varlığa bağlanma ve onun yardımını hissetme ihtiyacı da taşır. Bu ihtiyaç, insanın ruhsal yapısının en derinlerinde yer alan ve hayatının hemen her aşamasında ortaya çıkan bir gerçektir. Zorluklarla, sıkıntılarla ve beklenmedik felaketlerle karşılaşan insan, kendini yalnız hissettiği anlarda bir güce sığınma ihtiyacı duyar. Bu sığınma, dua aracılığıyla bir yaratıcıya yönelme, içini dökme ve yardım dileme şeklinde ortaya çıkar. İnsan, dua ile ruhunda oluşan boşluğu doldurur ve bu sayede karşılaştığı olumsuzluklara dayanma gücü bulur. Maneviyatın

⁷ Şirin, Ayşe. (2018). *Manevi danışmanlıkta İhsan modeli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 35-38

⁸ Selma Baş, "Manevi Danışmanlıkta Duanın Bir Destekleme Metodu Olarak Kullanımı," *MÜİFD* 52, no. 52 (2017): 161-198.

güçlü olduğu durumlarda, birey yaşadığı sorunları daha kolay kabullenirken, manevi bir eksiklik durumunda bu süreç daha sancılı bir hale dönüşebilir. Maneviyat eksikliği, insanın ruhunda derin yaralar açabilir ve bireyi huzursuz, mutsuz bir yaşama sürükleyebilir.

Bu noktada, dua büyük bir manevi güç olarak karşımıza çıkar. Dua, kişinin sıkıntı ve zorluklarla başa çıkabilmesi için bir güven kaynağıdır. İnsan, dua sayesinde yalnız olmadığını hisseder, kendisine destek olan yüce bir gücün varlığını bilmenin huzurunu yaşar. Bu durum, bireyin sadece kriz anlarında değil, aynı zamanda günlük yaşamında da içsel bir denge kurmasına yardımcı olur. Dua, kişiyi hayata bağlayan, ona umut veren ve karşılaştığı sorunları aşmasında güç sağlayan bir liman gibidir.⁹

İslam'da Hz. Peygamber'in, hem maddi hem de manevi sorunların çözümü için duaları tavsiye ettiği bilinmektedir. Özellikle nazar gibi etkilerden korunmak için İhlas, Fâtiha, Felâk, Nâs, Âyet-el Kürsi gibi surelerin okunmasını önermesi, maneviyatın insan sağlığı üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.¹⁰ Bu, dua ile manevi iyileşme arasında güçlü bir bağ olduğunu gösterir. Dua, sadece bir ibadet şekli olmanın ötesinde, insanın ruhsal yapısına hitap eden, ona huzur ve güven veren bir terapi aracı olarak da değerlendirilebilir.

Psikoterapi, ruhsal destek ihtiyacı duyan bireylerin sorunlarını çözmeye yardımcı olmak için kullanılan bir yöntemdir. İkna ve telkin gibi tekniklerle bireye destek sunan bu disiplin, danışanla kurulan karşılıklı iletişim üzerine temellendirilir. Bu bağlamda, duanın da benzer bir etkisi olduğu söylenebilir. Dua, insan ile yaratıcı arasında kurulan güçlü bir iletişim bağıdır. İnsan, Allah'a yönelerek içsel huzur arar, sıkıntılarını paylaşır ve manevi bir enerji kazanır. Bu enerji, bireyin problemleriyle başa çıkmasına, kendini daha güçlü hissetmesine ve yaşamına daha olumlu bir bakış açısıyla devam etmesine yardımcı olur.¹¹

Duanın psikolojik etkileri oldukça geniş bir yelpazede kendini gösterir. Ruhsal çatışmalar, depresyon, özgüven eksikliği, kişilik sorunları ve benzeri pek çok psikolojik rahatsızlık karşısında dua, birey için bir terapi niteliği taşır. Aynı zamanda, dua bir dost gibi bireyin daima yanında olur; onun sıkıntılarında bir destek, hastalıklarında bir moral kaynağıdır. Dua eden insan, Allah ile kurduğu bu güçlü bağ sayesinde, evrendeki hiçbir şeyin

⁹ Ali Seyyar, *Manevi Sosyal Hizmetler*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015).

¹⁰ Buhârî, "Tıb", 38; Müslim, "Selâm", 54.

¹¹ Brian J. Zinnbauer ve Kenneth I. Pargament, "Dindarlık ve Maneviyat," *Din ve Maneviyat Psikolojisi: Temel Yaklaşımlar ve İlgili Alanları*, ed. İ. Çapcıoğlu ve A. Ayten, trans. Sevede Düzgüner, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2013).

Allah'ın izni olmaksızın kendisine zarar veremeyeceğini bilir. Bu farkındalık, bireye huzur, güven ve mutluluk duygularını kazandırır. İşte duanın hem maddi hem manevi bir terapi etkisi yaratmasını sağlayan temel faktör budur. Bu bağlamda, dua, insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak hem ruhsal hem de fiziksel sağlığın korunmasında önemli bir yer tutar.

Dua, insanın varoluşundan bu yana anlam arayışında kullandığı en temel araçlardan biridir. İnsanlık, "Nereden geldim?", "Nereye gidiyorum?", "Hayatın anlamı nedir?" gibi derin soruların cevaplarını bulmak için daima bir güce yönelmiştir. Dua, bu sorulara cevap arayan insanın ruhsal bir limanıdır. İnsan, dua aracılığıyla hayatına anlam kazandırır, zihninde ve kalbinde oluşan boşlukları doldurur. Bu sürecin sonunda birey, yalnızca sorularına cevap bulmakla kalmaz, aynı zamanda içsel farkındalığını artırır ve duanın taşıdığı terapik etkileri daha net bir şekilde hisseder.

Dua, insan ile Allah arasında kurulan bir iletişimdir. İnsan dua ettiğinde, kendini yüce bir güce teslim eder ve bu bağ, Allah'a olan güvenini güçlendirir. Allah'a olan bu güven, bireyin kendisine olan saygısını artırır, öz değerini pekiştirir ve özgüven kazanmasını sağlar. Özgüvenle donanmış bir birey, hayatın zorluklarıyla başa çıkmada daha etkin olur, sosyal çevresinde kendini daha iyi ifade eder ve hayata karşı daha olumlu bir bakış açısı geliştirir. Ayrıca dua, bireyin aynı inanca sahip kişilerle de bağ kurmasını sağlar. Bu yönüyle dua, sadece bireysel anlamda değil, toplumsal açıdan da önemli bir bağlayıcı ve dengeleyici unsurdur.¹²

Duanın psikoterapik etkileri, psikoterapi ile karşılaştırıldığında daha derin ve kalıcı bir etki yarattığı söylenebilir. Psikoterapide danışan, bir uzmanla sorunlarını paylaşarak çözüm arar. Ancak dua, bireyin doğrudan Allah ile iletişim kurduğu, kalbini ve zihnini açtığı bir süreçtir. Allah'ın her şeye kadir olduğu ve sürekli bireyin yanında olduğu inancı, kişinin sorunlarına daha güçlü bir şekilde odaklanmasına olanak tanır. Bu bağlamda dua, psikoterapiden farklı olarak, bireyin yalnızca ruhsal desteğe değil, aynı zamanda derin bir içsel huzura erişmesine de yardımcı olur.

Duanın olumlu etkileri yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı değildir. Araştırmalar, duanın psikolojik ve fiziksel sağlık üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle stres, depresyon ve kaygı gibi ruhsal durumların hafifletilmesinde duanın önemli bir rol

¹² Sevgi Şar, "Halk Hekimliğinin Dünü ve Bugünü," *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri 1*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989), 221-229.

oynadığı görülmüştür. Türkiye’de yapılan bir araştırma, katılımcıların önemli bir kısmının stresli durumlarda sık sık dua ettiğini ve bu süreçte olumlu sonuçlar elde ettiğini ortaya koymuştur. Levin gibi araştırmacılar, duanın pasif bir başa çıkma yöntemi olmadığını, aksine, bireyin aktif bir şekilde sorunlarını Allah’a teslim ederek ruhsal bir rahatlama sağladığını belirtmektedir. Duanın böyle bir rahatlama yaratması, bireyin kendini Allah’a teslim etmesiyle mümkün olmaktadır.

Koenig’in yaptığı çalışmalar, dinin ve duanın depresyon ve intihar oranlarını düşürdüğünü, bireylerin zorlu yaşam olaylarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkmasına olanak tanıdığını ortaya koymuştur.¹³ Özellikle modern zamanlarda stres, bireylerin karşılaştığı en büyük problemlerden biri haline gelmiştir. Dua, bu tür zorlukların üstesinden gelmek için bir kurtarıcı niteliği taşır. İnsan, dua aracılığıyla yalnız olmadığını hissederek; bu, bireye huzur ve güven duygusu kazandırır. Allah’ın varlığına olan inanç, bireyi yalnızlık hissinden kurtarır ve ona güçlü bir destek sağlar.¹⁴

Duanın psikolojik faydalarının bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

1. Yalnızlık hissini azaltması: Modern toplumlarda bireyler, kalabalıklar içinde bile kendilerini yalnız ve çaresiz hissedebilir. Dua, bireyin bu yalnızlık duygusundan kurtulmasını sağlar.
2. Manevi destek sunması: Zorluklarla mücadele ederken bireye manevi bir güç ve direnç kazandırır.
3. Duygusal boşalım sağlaması: Kişi, dualarında kaygılarını, endişelerini ve arzularını ifade ederek ruhsal bir rahatlama yaşar.
4. Huzur ve dinginlik yaratması: Dua sırasında birey, sorunlarının hafiflediğini hissederek ve bu, psikolojik bir rahatlama sağlar.

Dua, insanın ruhsal yapısını güçlendirerek bireye zorluklarla başa çıkma konusunda eşsiz bir araç sunar. Ruhsal çatışmalar, anksiyete, depresyon ve stres gibi sorunların çözümünde dua, bireyin yalnızca bir terapi yöntemi değil, aynı zamanda ruhsal bir yenilenme aracı olarak öne çıkar. İnsan, dua ile Allah’a olan bağımlılığını güçlendirdiğinde, hayatın zorlukları karşısında daha dayanıklı ve huzurlu bir ruh haline kavuşur. Dua, insanın hem bireysel hem

¹³ Harold G. Koenig, "Religion, Spirituality, and Health: The Research and Clinical Implications", *International Scholarly Research Notices*, no. 2012 (2012), 278730, doi:10.5402/2012/278730.

¹⁴ Cihat Şeker, "Hristiyanlıkta Yahudiliğe Tepki Olarak Gelişen Kutsallık Anlayışı," *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5, no. 1 (2016): 43-53.

de toplumsal yaşamında derin etkiler yaratan, evrensel bir ihtiyaç ve vazgeçilmez bir kaynak olarak varlığını sürdürmektedir.

2.3.Halk Hekimliği ve Alternatif Tıp

Türk dünyasında *em*, *emçi*, *ot* ve *otaçı* gibi adlarla anılan halk hekimliği, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren hastalıkların tedavi edilmesi amacıyla ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu alan, gözlem ve tecrübeye dayalı olarak şekillenmiş; zamanla büyüsel ve dini tedavi yöntemlerini de içine alarak hem tıbbi hem de kültürel bir disiplin haline gelmiştir. Modern tıbbın yaygınlaşmasına rağmen, halk hekimliği, ekonomik nedenler, geleneksel alışkanlıklar veya modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda halen başvuru alanı olarak Türk dünyasında varlığını sürdürmektedir.

Halk hekimliği, geçmişten günümüze çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlar arasında genellikle bireylerin hastaneye ulaşamadığı ya da gitmeyi tercih etmediği durumlarda başvuru alanı bir sağlık pratiği olduğu ifade edilmektedir. Hem bedensel rahatsızlıkların hem de inanç temelli sorunların, örneğin nazarın veya doğaüstü varlıklardan kaynaklandığı düşünülen kötülüklerin tedavisinde halk hekimliğine başvurulduğu bilinmektedir. Bu alan, oldukça geniş bir yelpazede tanımlanmış ve uygulanmıştır.¹⁵

Araştırmacılar, halk hekimliğini farklı açılardan ele alarak çeşitli tanımlar yapmışlardır. Örneğin, Orhan Acıpayamlı, halk hekimliğini "maddi ve manevi araçlar yardımıyla halkın sağlığını korumak ve hastaları iyileştirmek" olarak tanımlamıştır.¹⁶ Eriş Asil ise halk hekimliğini, insanların doktora başvuramadıkları ya da başvurmayı tercih etmedikleri durumlarda hastalıkları teşhis etmek ve tedavi etmek için kullandıkları yöntemler olarak ifade etmiştir.¹⁷ Fahri Dağı halk hekimliğini, çok eski çağlardan günümüze kadar toplumların kendi olanaklarıyla geliştirdikleri ve rahatsızlıklara karşı uyguladıkları tedavi yöntemleri olarak tanımlamıştır.¹⁸ Nurten Özer ise bu alanı, hekim olup olmamasına bakılmaksızın, bu konuda yetenekli bireylerin toplumun kültürüne dayalı olarak gelenek ve görenekler çerçevesinde kazandıkları deneyimlerle, hastalığın kaynağına odaklanmaksızın

¹⁵ Kenan Sevinç, *Kavram Atlası: Din Psikolojisi II*, ed. B. Akot, (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020).

¹⁶ Orhan Acıpayamlı, *Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönünden İncelenmesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, 45.

¹⁷ Eriş Asil, "Halk Hekimliği ve Ocaklarla İlgili Yapılan Çalışmalar," *Türk Halk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 1989, 67-74.

¹⁸ Fahri Dağı, *Türk Halk Anlatılarında Halk Hekimliği*, İstanbul: Halk Bilim Yayınları, 2013, 112.

şifa amaçlı gerçekleştirdikleri uygulamalar olarak değerlendirmiştir.¹⁹ Faruk Çolak ise halk hekimliğini, "insanların hastalık karşısındaki tutum ve davranışlarının sonucu olarak ortaya çıkan bir kültürel birikim" olarak tanımlamıştır.²⁰ Halk hekimliği, bir yandan bireylerin sağlık ihtiyaçlarına çözüm sunarken, diğer yandan toplumların kültürel değerlerini ve geleneklerini yansıtan bir alan olarak önemini korumaktadır.²¹ Bu alan, hem bireylerin sağlığını koruma ve hastalıklarını iyileştirme çabalarını hem de toplumların inanç sistemlerini, ritüellerini ve geleneklerini yansıtan bir yapıdadır. Geçmişten günümüze uzanan bu geleneksel sağlık uygulamaları, modern tıbbın tamamlayıcısı olarak değerlendirilebileceği gibi, aynı zamanda kültürel bir miras olarak da dikkat çekmektedir.

Halk hekimliği, tarih boyunca insanların sağlık sorunlarına çözüm arayışında başvurduğu en eski yöntemlerden biridir. Bu alan, yalnızca maddi olanakların yetersizliği ya da hastanelerin erişilemez olduğu dönemlerde değil, modern tıbbın gelişmişliğine ve ulaşılabilirliğine rağmen, günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Bunun temelinde hem geleneksel alışkanlıklar hem de bilimsel tıbbın bazı durumlarda yetersiz kalması yatmaktadır. İnsanlar, halk hekimliği uygulamalarına, "halk ilacı" veya "kocakarı ilacı" olarak adlandırılan geleneksel tedavi yöntemlerine çeşitli nedenlerle yönelmeyi sürdürmektedir. İnsanlık tarih sahnesine çıktığı ilk dönemlerden itibaren, sağlıklı bir yaşam sürdürmenin yollarını aramıştır. İlkel toplumlar, hastalıkların sebeplerini anlamlandıramadıklarında, bunları doğaüstü güçlerin etkisi veya Tanrı'nın bir cezası olarak değerlendirmişlerdir. Bu inanç doğrultusunda, hastalıklardan kurtulmak için Tanrı'ya ya da mistik varlıklara adaklar adanmış, kurbanlar sunmuş ve çeşitli ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Eski Türklerde şaman, kam, baksı ve otacı gibi figürler, yalnızca halk hekimleri değil, aynı zamanda dini bir kimlik taşıyan bireylerdi. Bu kişiler, hastalıkların tedavisinde rol oynarken Tanrı ile bağlantı kurduklarına inanılır ve halkın sunduğu hediyeleri Tanrı'ya ulaştırdıkları düşünülürdü.²² Ancak, eski çağlardaki insanlar hastalıkların tedavisinde sadece dini ve büyüsel yöntemlere başvurmamış, aynı zamanda tıbbi teknikler geliştirme çabasında da olmuşlardır. Tıbbın tarihsel gelişimine bakıldığında, eski dönemlerde uygulanan birçok tedavi yönteminin günümüzde halk hekimliği çatısı altında yer aldığı görülmektedir. Aslında, geçmiş dönemlerdeki tıbbi pratiklerin çoğu, modern tıbbın gelişimi öncesinde insanlığın temel sağlık

¹⁹ Nurten Özer, "Halk Hekimliğinde Kültürel ve Geleneksel Unsurlar," *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 2/3 (1989), 126-130.

²⁰ Faruk Çolak, *Yazılı ve Sözlü Belgeler Işığında Niğde Halk Hekimliği*, Niğde: Akademik Yayınları, 2015, 88.

²¹ Ali Seyyar, *Dünya'da ve Türkiye'de Manevi Bakım Hukuku*.

²² Ömer Faruk Söylev, "Psikolojik Yardım Hizmetleri Bağlamında Türkiye'de Dinî Danışma ve Rehberlik," *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 1, no. 2 (2015): 287-308.

çözüm yollarıydı. Günümüz halk hekimliği, bu eski uygulamaların bir devamı ve kültürel bir miras niteliğindedir. Halk hekimliğinin geçmişi, insanlığın var oluşuyla başlar ve insanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar uzanır. İlkel insanlar, çevrelerindeki hayvanların davranışlarını gözlemlemiş ve bu gözlemlerden ilham alarak kendi tedavi yöntemlerini geliştirmişlerdir. Ancak bu yöntemler, dönemin insanların yalnızca sınırlı sayıdaki sağlık sorunlarına çözüm getirebilmiştir. Özellikle doğal afetler ve bilinmeyen hastalıklar gibi büyük çaplı olaylar karşısında çaresiz kalan insanlar, büyü ve sihir gibi yöntemlere yönelmiştir. Bu durum, halk hekimliğinin temel dayanaklarından biri olan inanç sistemlerini doğurmuştur.

Halk hekimliği uygulamalarında inanç, merkezi bir rol oynamaktadır. Tarih boyunca birçok toplum, kötü niyetli bireylerin veya büyücülerin, büyü yoluyla insanlara hastalık gönderebileceğine ya da onları öldürebileceğine inanmıştır. Bu inançlar, halk hekimliğinin şekillenmesinde ve tedavi yöntemlerinin gelişmesinde önemli bir etkide bulunmuştur. Örneğin, nazara karşı dualar okunması, kötü ruhları kovmak için tütsüler yakılması ya da koruyucu muskaların hazırlanması gibi uygulamalar, halk hekimliğinde inanca dayalı tedavi yöntemlerinin örnekleri arasında yer alır. Halk hekimliği, modern tıbbın sunduğu imkanlara rağmen, bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını korumak için başvurduğu bir alan olmaya devam etmektedir. Geleneksel tedavi yöntemleri, yalnızca maddi imkanların yetersizliği nedeniyle değil, aynı zamanda toplumların kültürel miraslarını ve inanç sistemlerini yaşatma arzusu ile de günümüzde varlığını sürdürmektedir. Halk hekimliği, sadece bir sağlık uygulaması değil, aynı zamanda insanlığın tarih boyunca biriktirdiği deneyim ve bilgilerin bir yansımasıdır. Bu nedenle, modern tıbbın yanında önemli bir tamamlayıcı unsur olarak kabul edilmektedir. Toplumlar, olumsuz durumlarla karşılaşmamak ve kendilerini korumak adına, tarih boyunca inançlarını ve dini görevlerini titizlikle yerine getirme çabası içinde olmuşlardır. Bu bağlamda halk hekimliği, geçmişten günümüze taşınan, tecrübe ve gözleme dayalı tedavi yöntemlerini barındıran bir bilgi birikimi olarak karşımıza çıkar. Günümüzde bile bazı bölgelerde uygulanmaya devam eden halk hekimliği pratikleri, ilkel tıbbın ve halk biliminin önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu pratikler, eski dönemlerden itibaren nesilden nesle aktarılan ve zamanla toplumların kültürel bir mirası haline gelen tedavi yöntemleridir.²³

²³ Mehmet Bahçekapılı, "Biyopsikososyal Açıdan Dinin Engellilik ve Farklı Sağlık Problemleri Üzerindeki Etkisi," *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (2016): 19-44.

Halk hekimliği içinde yer alan dini ve büyüsel uygulamalar, genellikle toplumun açıklayamadığı veya tedavisinde çaresiz kaldığı rahatsızlıklara yönelik geliştirilmiş yöntemlerdir. Bu uygulamalar, toplumların inanç sistemlerini, kültürel değerlerini ve ortak bilinçlerini yansıtan birer ayna niteliğindedir. Örneğin, kötü ruhların uzaklaştırılması için yapılan ritüeller, nazara karşı kullanılan dualar veya muska hazırlama gibi yöntemler, o toplumun inanç dünyasının şekillendirdiği tedavi yaklaşımlarına örnek teşkil etmektedir. Bazı halk hekimliği pratiklerinin kökenleri, binlerce yıl öncesine dayanan büyüsel ve mistik uygulamalara uzanmaktadır. Bu uygulamalar, toplumların kendi koşullarında geliştirdiği ve çaresizlik anlarında başvurdukları yöntemlerdir. Modern tıbbın sunduğu gelişmiş imkanlara rağmen, bu tür geleneksel pratiklerin varlığını sürdürüyor olması, inanç temelli tedavi yöntemlerinin toplumlarda ne kadar köklü ve güçlü bir yer edindiğini açıkça göstermektedir. Halk hekimliği, yalnızca bir sağlık pratiği değil, aynı zamanda toplumların tarih boyunca oluşturduğu kültürel değerlerin ve kolektif hafızanın bir parçasıdır. Modern tıbbın ilerlemiş yapısına rağmen, halk hekimliği pratiklerinin hâlâ uygulanması, insanların bilimsel tedavi yöntemlerinin yanında manevi ve kültürel bir destek arayışında olduğunu göstermektedir. Bu pratikler, toplumların tarihsel süreçteki deneyimlerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Özetle, halk hekimliği, hem geçmişin bir mirası hem de kültürel kimliğin önemli bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.²⁴

2.4.Ocaklar

Halk hekimliği, toplumun geçmişten bugüne taşıdığı çeşitli öğretisi ve uygulamalara dayalı olarak bireylerin kendi kendilerini tedavi etmelerini sağlayan bir sağlık pratiğidir. Bu kavram, sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle modern tıbbı erişimi olmayan ya da tıbbi yöntemleri tercih etmeyen bireylerin, sağlık ihtiyaçlarını geleneksel yöntemlerle karşılaması sonucunda ortaya çıkmıştır. Halk hekimliği, bu yönüyle yalnızca bir sağlık uygulaması değil, aynı zamanda toplumların tarihsel ve kültürel birikimlerinin bir yansımasıdır.

Halk hekimleri, toplumun sağlık sorunlarını çözmek için deneysel bilgiye dayalı yöntemler geliştiren ve uygulayan bireylerdir. Bu kişiler, topluluk içinde saygı duyulan ve güvenilen figürler olarak ön plana çıkar. Halk hekimleri, genellikle önceki nesillerden devraldıkları bilgi birikimini ve tecrübeyi kullanır. Bu bilgi aktarımı, çoğunlukla aile içinden

²⁴ Mustafa Koç, "Dua ve İbadetin Ergenlerin Ruh Sağlıklarına Etkileri Üzerine Teorik Bir Yaklaşım," *Diyanet İlmî Dergisi* 41, no. 4 (2005): 80.

gerçekleşir ve belirli bir hastalığın tedavisi konusunda uzmanlaşmış kişilerin "ocak" olarak adlandırılmasıyla kültürel bir kimlik kazanır. "Ocak" kavramı, bir ailenin belirli hastalıkların tedavisini nesiller boyu üstlenmesi anlamına gelir ve bu uygulamalar, topluluk içinde süreklilik gösterir.²⁵

Ocaklılar, genellikle ailenin sağlık alanındaki deneyimlerini devralan bireylerdir. Aileden "el almak" olarak ifade edilen bu süreç, halk hekimliği pratiğinin sürekliliğini sağlar. Bu noktada "el almak," bir bireyin hem geleneksel bilgiyi hem de bu bilgiye dayalı uygulama yetisini kazandığını simgeler. Ancak, el alma süreci her zaman aile içi bir aktarım olmak zorunda değildir; bazı durumlarda, aile dışından birine de bu bilgi ve sorumluluk aktarılabilir. Bu yönüyle halk hekimliği, hem bireysel yeteneklerin hem de toplumsal birikimlerin bir araya geldiği bir uygulama alanıdır.

Ocak kavramı, sağlık alanında uzmanlaşmış aile yapısını simgeler ve bu yapı, genellikle belirli bir hastalık veya sağlık sorunuyla ilişkilendirilir. Bu hastalıkların tedavisi, ocaklılar tarafından uygulanır ve bu süreç, topluluk içinde geleneksel sağlık hizmetlerinin önemli bir parçasını oluşturur. Ocaklıların toplumsal görevleri, yalnızca sağlık sorunlarını çözmekle sınırlı değildir; aynı zamanda kültürel ve manevi bir role de sahiptirler. Halk, ocaklıların yalnızca bedensel sağlığı değil, aynı zamanda ruhsal sağlığı da koruduğuna inanır ve bu nedenle ocaklılara derin bir güven duyar.

Halk hekimliği, modern tıbbi yöntemlere olan ihtiyaç azaldıkça önemini yitirmiş gibi görünse de, özellikle kırsal bölgelerde hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bu durum, halkın geleneksel tedavi yöntemlerine olan inancını ve bu yöntemlerin kültürel miras içerisindeki yerini göstermektedir. Ocaklılar ve halk hekimleri, bu mirasın korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Geleneksel sağlık uygulamalarının modern tıbbın tamamlayıcısı olarak değerlendirilmesi, halk hekimliği pratiklerinin günümüzde de önemini koruduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, halk hekimliği, bireylerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde, toplumların tarihsel ve kültürel kimliklerinin bir parçası olarak yaşamaya devam etmektedir.

Kadim Türk kültüründe, sağaltma ocakları önemli bir kültürel miras taşıyıcısı olarak dikkat çekmektedir. Bu ocaklar, geçmişten günümüze kadar kültürel birikimi ve sağlıkla ilgili geleneksel bilgileri aktarmada önemli bir rol üstlenmiştir. Aileden ya da önceki nesillerden

²⁵ Nevzat Tarhan, *Mutluluk Psikolojisi ve Stresle Başa Çıkma*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2017).

devralınan bilgi ve pratikler, ocakların sürekliliğini sağlamış ve bu aktarım genellikle "ata mirası" anlayışıyla ilişkilendirilmiştir. İnsan, doğa karşısında kendini her zaman savunmasız ve muhtaç hissetmiştir. Bu durum, doğayı anlama, koruma ve ondan faydalanma çabasını doğurmuştur. İnsan, doğanın sunduğu sınırsız kaynaklardan yararlanarak, her hastalığın ve sıkıntının çözümünü doğanın bağrında bulmaya çalışmıştır. Doğanın iyileştirici gücünü fark eden insanoğlu, bu gücü somut hale getirerek çeşitli öğretim ve yöntemler geliştirmiştir.

Bu bilgi ve yöntemler, genellikle toplumun her bireyine değil, belirli bireylere aktarılmıştır. Halk arasında "halk hekimi" ya da "ocaklı" olarak bilinen bu kişiler, doğanın şifa gücünü insanlarla paylaşan birer rehberdir. Ocaklar, hastalıklar karşısında çare arayan bireylerin başvurduğu yerlerdir. Bu mekanlar, hem kültürel değerlerin korunması hem de inanç sistemlerinin şifa arayışıyla birleştiği alanlar olarak dikkat çeker. Şifacılık yönleriyle topluma hizmet eden ocaklar, modern tıbbın erişilemediği ya da tercih edilmediği durumlarda, alternatif bir sağlık merkezi olarak işlev görmektedir. Bu ocaklar, kültürel birikimi canlı tutarken, aynı zamanda inancın güçlü bir yansıması olarak bireylerin şifa arayışına cevap vermektedir. Ancak günümüz koşullarında, dünya görüşündeki değişimler, sosyal ve ekonomik gelişmeler, hatta teknolojinin etkisiyle, ocakların bu işlevlerinde belirgin bir azalma görülmektedir. Derlemeler, ocağa başvuran bireylerin sayısında geçmişe kıyasla kayda değer bir düşüş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu düşüş, ocakların hem kültürel hem de yerel sağlık işlevlerini tehdit etmektedir. Talep azalması nedeniyle ocaklılar, bilgi ve tecrübelerini aktaracak birini bulmakta zorlanmakta ve bu durum, ocakların nesilden nesle aktarılan işlevlerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Bu bağlamda, sağaltma ocaklarının azalan etkisi, yalnızca bir sağlık hizmetinin kaybı olarak değil, aynı zamanda kültürel bir mirasın da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu şeklinde değerlendirilmelidir. Ocakların sürekliliğini sağlamak, yalnızca bir tedavi pratiğinin korunması anlamına gelmez; aynı zamanda, geçmişle bağ kurarak geleceğe kültürel bir köprü inşa etmek anlamına gelir. Bu nedenle, bu tür geleneksel uygulamaların desteklenmesi ve kültürel mirasın korunması, toplumlar için önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

KADINHANI ÇARPIK OCAĞI

3.1. Kadınhanı Çarpık Ocağı'nın Oluşum Süreci

Konya iline bağlı bir ilçe olan Kadınhanı, şehir merkezine 56 kilometre mesafededir. Eski adı Saideli olan bu ilçe, tarım ekonomisine dayalı bir geçim yapısına sahiptir. Özellikle tahinli pidesiyle bilinen Kadınhanı, geçmişten günümüze kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İlçenin tarihsel önemini artıran unsurlardan biri, 1223 yılında Selçuklu sultanlarından Muzafferüddin Mahmut'un kızı Raziye Hatun tarafından İpek Yolu üzerinde inşa ettirilen kervansaraydır. Bu yapı çevresinde zamanla bir yerleşim oluşmuş, Karamanoğulları döneminde il merkezi olarak kullanılmıştır. 1467 yılında ise Konya ile birlikte Karamanoğulları'ndan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır.²⁶

Ziyaret yerleri, bireylerin sıkıntılar, hastalıklar veya çeşitli maddi ve manevi ihtiyaçları doğrultusunda yöneldiği, sosyolojik ve psikolojik işlevlere sahip özel mekanlardır. Bu tür yerlerin insanlar için yalnızca fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda manevi bir anlam taşıdığını görmekteyiz. Ocaklar da bu tür mekanlar arasında yer alır ve toplumun manevi ihtiyaçlarına hitap eden bir yapı sunar.

Kadınhanı'nda bulunan ve "Meydanlı Çarpık Ocağı" olarak bilinen mekan, Konya ve çevresindeki insanlar için manevi bir rehberlik ve telkin kaynağı olarak görülmektedir. Bu tür yerler, ziyaretçileri için salt bir mekan olmanın ötesine geçerek, bireylerin manevi güç arayışına yanıt veren bir anlam taşır. İnsanlar bu tür mekanları tapınma alanı olarak değil, kutsal olanın tezahür ettiği veya kendilerini kutsal olana yakın hissettikleri yerler olarak değerlendirirler.²⁷

Kadınhanı'ndaki bu ocak, insanların yaşamlarındaki olumsuzluklarla başa çıkmalarına yardımcı olma ve manevi destek sağlama işlevini üstlenmiş önemli bir yer olarak dikkat çekmektedir. Ziyaretçiler, burada manevi anlamda bir yenilenme ve ruhsal güç arayışı içinde bulunurlar. Bu tür mekanlar, toplumun manevi değerlerinin somutlaştığı ve bireylerin psikolojik dayanıklılık kazandığı alanlar olarak büyük bir öneme sahiptir.

²⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2001, 215-217.

²⁷ Ayşe Raziye Yıldırım, "Selçuklu Dönemi Kadınları ve Eserleri", *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2018), 89-93.

Ocakla ilgili inançlar yazılı kültürle aktarılmadığı için sözlü kültürle aktarımın önemli bir yeri vardır. Bu açıdan ocak hakkındaki araştırmamızda bizim için en önemli kaynak şüphesiz şu an bu ocağı babasından devralan Hayrettin Bey olacaktır.

Hayrettin beyden aldığımız bilgileri göre ocağın yaklaşık 500 senelik bir tarihi geçmişi var. Hayrettin bey kendisinin 7. göbek olduğunu belirtti. Bu da gösteriyor ki ocak köklü bir geçmişe sahip. Hayrettin beyden önce babası Mevlüt Bey, ondan önce de dedesi Yusuf Bey bu işi yürütmüşler. Dedesi 114, babası 81 yaşında vefat etmişler. Kendisi ise şu an 62 yaşındaymış. Daha önceki şahıslardan haberi olmadığını, sözlü kültürle aktarıldığı için zamanla unutulduğunu belirtti. Kendisinin sadece dedesini ve babasını hatırladığını ifade etti. Bu işi yürüten aile "Ocaklar" lakabıyla tanınmış. İnançlarına sıkıca bağlı ve ihlaslı bir aileymiş. Ocak Konya'nın Kadınhanı ilçesinin Meydanlı köyünde ilk olarak faaliyet göstermiş. Şimdi ise Ocak Kadınhanı merkezde bulunmaktadır.

Hayrettin bey ocağın oluşum süreciyle ilgili hikâyeyi şu şekilde anlattı:

Halk arasında anlatılan hikâyeyi kendisi yaş itibarıyla görmemiş. Ancak dedesi tarafından kendisine aktarılmış. Rivayete göre, Seyidler sülalesinin ataları olan iki kardeş aynı evi ve tarlayı kullanıp geçimlerini sağlamaktadırlar. Ekin harman zamanı düvelerle sürülüp, tarladan tırpanlarla, oraklarla biçilen mahsul harman yerinde toplanmış. Toplanan mahsule çeç derlermiş. Sıra toplanan çeçi paylaşmaya gelmiş. Çeçi ikiye bölmüşler ve çeçin başında büyük kardeş nöbetçi kalmış. Küçük kardeş de sırtına bir torba yüklemiş ve eve gitmiş. İki kardeş de inançlı ve sahavet sahibiymiş. Küçük kardeş gidince büyük kardeş "Ben evliyim. Çocuklarım da var. Benim ihtiyacım yok. Kardeşime vereyim" diyerek bir torba küçük kardeşim payını aktarmış. Biraz sonra küçük kardeş gelince büyük kardeş payını yüklenip eve götürmüş. Bu arada küçük kardeş de " Benim ihtiyacım yok. Abimin çocukları var. Onun ihtiyacı fazla" diyerek payından bir torba abisine aktarmış. İki kardeşin ihlaslı bu davranışları sonucunda mahsul öyle bir bereketlenmiş ki koyacak yer bulamamışlar. Çekmişler, çekmişler ama bitirememişler. Sonunda işinin içinden çıkamayınca o günkü bir alime danışmışlar:

" Hocam bizim harman yerinden topladığımız mahsulümüz var. Bu mahsul öyle artı ki koyacak yer bulamıyoruz. Evimize çektik. Yerin altına kuyular kazık oralara depoladık, kolu komşuya, fakire fukaraya dağıttık ama bitiremedik. Hala başladığımız yerde duruyoruz " demişler. Bunun üzerine âlim:

" Mahsulünüzü elinizin içiyle değil, tersiyle toplarsanız biter" demiş.

İki kardeş hocanın dediklerini yapmak için mahsulü yanına varmışlar. Ellerinini tersiyle mahsulü toplamaya çalışırken mahsul bitmiş. Ve altından iki beyaz güvercin çıkmış. Bunlardan birisi uçarken diğerini yakalayıp bir sandukaya koymuşlar. Gece geç vakit olduğundan evlerine gitmişler. Sabah kalkınca o alime sandukayı götürmüşler. Varıp alime:

" Hocam dediğinizi yaptık. İki tane güvercin çıktı. Biri uçtu diğerini ise sanduka da muhafaza ediyoruz " demişler. Alim:

" Bana dönün ve bunu alıp evinize gidin. Size çeşitli yerlerden hastalar gelecek onları göstermeden bunu üzerlerinde dolaştıracaksınız. Size gelen hastalar sizden şifa bulacak" demiş.

İşte o günden bugüne pabucun şifa dağıttığı söylenegelmiş. Hayrettin bey alim hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade etti. Alim ilk etapta hastalığın adını koymamış. İki kardeş evlerine varmışlar ve ilk gelen yüz felci geçiren bir hasta olmuş. Hastaya: "Sana ne oldu" diye sorulunca o da: " Çarpıldım " demiş. Hastanın bu sözüne binaen o günden bugüne "Çarpık Ocağı" diye adlandırılmış. Ocağın muhtelif adları da mevcut. Yeşil Pabuç, Siyah Pabuç, Sarı Pabuç, Çentme Ocağı, Felç Ocağı gibi. Ocağın adı "Çarpık Ocağı " ama kırık hariç bütün hastalıkların tedavisinde insanlar tarafından başvuru alan bir yer olmuş.

Ocağı Türkiye'nin hemen hemen her yerinden hasta şifa bulmak amacıyla gelmektedir. Ve gelen hastaların hepsini iyileşmesi söz konusu değil, ne kadar inanarak gidilirse iyileşmenin de o buna paralel olarak hızlı ve mümkün olacağı inancı hâkim olmuş.

Ocağın bazı zamanlarda kapatılması söz konusu olmuş. 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen" Tekke ve Zaviye ve Türbelerin Kapatılması Kanunu" neticesinde uzun süre kapalı kalmış. Ancak tamamen kapatılması söz konusu olmamış.

Ocakta yapılan tedavi işlemine sıvazlama denmektedir. İşlem şu şekilde yapılmaktadır:

Öncelikle herhangi bir para talep söz konusu değil. Ancak halk tarafından para koyma adeti oluşmuş. Yoksa ocak sahibi tarafından bir para talebi olmadığı pek çok insan tarafından dile getirildi. Ocak dediğimiz yer bir bahçedeki küçük iki odalı bir evden oluşmaktadır. Bahçenin içindeki diğer evde ocaklı aile yaşamakta. Kişinin, sıvazlama işleminin yapıldığı odaya abdestli girmesi gerekiyor. Eğer iyileşeceğini inanarak bu odaya girerse hastalığından kurtulur, diye ifade ediliyor. Abdestli olarak girilen odada yerde halı ve üzerine serilmiş 3

seccade bulunmakta. Bir de pabuç diye adlandırılan sıvazlama aletinin bulunduğu küçük bir dolap var. Odaya girince gözler hemen bir bezle bağlanıyor. Ardından dolaptan pabucu çıkararak ocaklı Kur'an'dan şifa ayetlerini ve Yasin Suresi'ni okuyarak vücudun üzerinde gezdiriyor. Ya da ocak ailesinden en yaşlı kimse bu pabucu eline alır, yavaşça üç kere hastanın ağzına vurur. İşte eğilen bu ağzı pabuç düzeltir. Hasta evine düzelmış olarak giderdi.²⁸ Şifa kaybolur diye pabuç koyulduktan sonra gözler açılıyor. Sonra yan odada iki rekât namaz kılındıktan sonra hemen orada yer alan çeşmeden su içiliyor. Bu işlem bir ya da daha fazla gün arayla üç kere tekrar ediliyor.

3.2. Ocağın Ziyaret Edilme Nedenleri

Ocaklar insanlar tarafından şifa kapıları olarak görülmektedir. Her ocağın tedavi ettiği hastalıklar farklılık göstermektedir. Araştırmamıza konu olan Kadınhanı Çarpık Ocağı'na, adıyla bütünleşen felçli hastalar dışında, farklı hastalıkları için gelen insanlar da bulunmaktadır. Ocaklarda, hastalık çeşitliliğine bağlı olarak tedavi yöntemleri de değişmektedir. Örneğin, sarılık hastalığı olan birey için parpılma yöntemi ile vücuduna çizik atılarak dualar okunur.

Araştırma yaptığımız ocak da ise dini metot kullanılmaktadır. Ocaklı Kur'an'dan şifa ayetlerini ve Yasin Suresi'ni okuyarak vücudun üzerinde pabucu gezdirmektedir. Sağlık nedenleriyle ocağa gelen kişilerle yaptığımız mülakatlarda, şu hastalıklardan şifa buldukları ifade edilmiştir:

- Felç(inme)
- Âmâ
- Öfke Kontrolü
- Psikolojik Rahatsızlıklar
- Kekemelik
- Kalp Rahatsızlığı

Ocak, sadece insanlar için değil, hayvanlar için de bir şifa mekânı olarak görülmektedir.

Ne kadar iyileşme inancı yüksek bir şekilde gelirse şifanın o denli yüksek olacağı belirtilmektedir. O yüzden her hasta şifa bulamamaktadır.

²⁸ Erdoğan, Abdülkadir (1938) "Konya'da Eski Tekkeler." *Konya Dergisi*, y. 2, sy. 1617, s. 971-977.

Çarpık Ocağı'nı ziyaret etmek için Sarayönü'nden gelen 76 yaşındaki yaşlı bir kadın katılımcı, ziyaret nedenini, *"Uzun yıllardır kalp hastalığı ile uğraşmaktayım. Buraya her gelişimde rahatladığımı hissediyorum. 3 kere tekrar etmeye özen gösteriyorum"*, sadece kendisinin değil, *"Genç yaşta trafik kazasında görme yetisini kaybeden oğlum da şifa için geldi. Birçok doktora gittik ama bir çare bulamadık. Yaklaşık 6 sene bu ocağa geldik. Ve gözleri açıldı. Şu an sağlıklı bir şekilde görebiliyor"* şeklinde ifade etmiştir.

83 yaşındaki erkek katılımcı, *"Oğullarından biri küçükken çok sinirliydi. Öfke kontrolü yapamıyordu. Bir tanıdığım önerisi üzerine ocağa götürdüm. Çocuk sonra iyileşti. Şimdi 55 yaşında elhamdulillah iyi. Yine kendi babam bir gün ahırın kapısının önüne düşmüş. Ağzı eğilmiş bir halde bulduk. Alıp ocağa getirdik. Elhamdulillah o da iyileşti"* demiştir. Mehmet Bey, *"Ocaklılar lakabıyla anılan bu aile Meydanlı'nın en temiz ailesidir. Bu aileden asla kötülük beklenmezdi ki günümüzde de ocağı devam ettirenler de hala böyle kimselerdir. Aile sağlam bir imana sahip ve ihlaslı insanlardır "* ifadelerini kullanmıştır. Ocak ve el vereceği kimsenin dürüst, güvenilir, dinine bağlı, namazlı-abdestli, tok gözlü ve en önemlisi işini gerçekten inanarak yapacak birisi olmasına dikkat edilmektedir.²⁹

20 yaşındaki kadın katılımcı, *"Ayaklarım tutmuyordu. Ailem abdest aldırıp, beni ocağa getirdi. Pabuç ile sıvazlandıktan sonra memleketime döndüm. Elhamdulillah sıkıntılarım azaldı. Şu an yürüyebiliyorum. Daha iyi olabilmek için tekrar geldim"* şeklinde ifade etmiştir.

Hayrettin Bey, felç (inme) hastalığı için gelenler arasında eski Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel olduğunu, *"Şevket Bey felçli bir şekilde ocağa gelmiş. Tabi sıvazlamayı o zaman dedem yapıyormuş. Sıvazlama bitince Şevket Demirel iyileşerek ocaktan ayrılmış. Aradan belirli zaman sonra, "Beni iyileştiren hocayı getirin!" diyerek askerlere emir vermiş. Askerler gelip dedemi alıp gitmişler. Askerler pabucu kendilerine vermesini söyleyince o da: "Gidin alın, gelin!" demiş. Askerler gidip pabucu almışlar. Yusuf dedemi hapse atıp pabucu saklamışlar. Ertesi sabah tutuklayan hâkim ya da savcı yüzünden felç geçirmiş bir halde bulunmuş. " O adamı serbest bırakın, pabucunu da geri verin" demiş. Dedem serbest bırakılınca askerler pabucu vermek istemişler. O da "Merak etmeyin. O yerine ulaşmıştır" cevabını vermiş"* şeklinde ifade etmiştir.

51 yaşındaki kadın katılımcı, *"Çocuğum 5 yaşında tuvaletini tutamama problemi yaşadı. Bu ocağa gelip sıvazlanınca geçti"* demiştir.

²⁹ Ayşe Duvarcı (1990), "Halk Hekimliğinde Ocaklar", Milli Folklor Dergisi. s.34-39.

Ocak sadece insanların şifa aradığı bir mekân değil. Aynı zamanda hayvanlar da buraya hastalıklarına derman aramak için getirilmektedir. Hayvanının rahatsızlığı için gelen 35 yaşındaki kadın katılımcı, *“Bir gün ahırda atlara bakmak için girmiştım. Atlara bakarken bir atın ağzının eğildiğini fark ettim. Hemen ocağa gittim, Hayrettin'i çağırdım. Diğer atlar görmesin diye de perde çektik. Sonra pabuçla atı sıvazladı gitti. Aradan biraz zaman geçti ve at iyileşti. Bir daha böyle bir sorunla karşılaşmadım”* şeklindeki açıklaması hayvanların da felç gibi bir durumda bu ocaktan şifa bulduğunu bildirmektedir. Yaptığımız mülakatlarda ocağa, psikolojik rahatsızlığı olan kişilerin de geldiğini gözlemledik.

Ocağa gelen 55 yaşındaki kadın katılımcı, *“Evladım zihinsel anlamda ileri seviyede rahatsız. Onun için ocağa geliyoruz. Evde zincirlerle onu durdurabiliyoruz. Ancak henüz şifamızı bulamadık”* şeklinde ifade etmiştir.

Hayrettin Bey yine felçli bir hasta hakkında bizzat yaşadığı hadiseyi şöyle anlattı:

“30-35 yaşlarında bir adam geldi. Ağzı nerdeyse alınına kadar gelmiş bir haldeydi. Sıvazlamayı yaptıktan sonra benden bir bardak su istedi. Ben suyu getirdim. Adam suyu içerken ağzı düzeldi ve iyileşip gitti” ifadelerini kullandı. Görülüyor ki ocak ismiyle özdeşleşen çarpılma hadisesini yaşayan bireyler dışında pek çok hastalık için şifa kapısı olarak görülmektedir. Ocağa abdestli olarak ve en önemlisi inanarak gelmenin şifanın kapısını aralayacağı inancının hâkim olduğunu görmekteyiz. O yüzden şifa bulamayan hastanın tam olarak inanarak gelmediği düşünülmektedir.

3.3. Ocak Ziyareti ve Manevi Destek İlişkisi

Dünya, insanoğluna iki yönüyle kucaklaması gereken bir nimet olarak verilmiştir. Güzel günler olduğu gibi günlük hayat içerisinde çeşitli imtihanlarla, sıkıntılarla, üzüntülerle karşılaşılacak günler de yaşanmaktadır. Böyle bir durumda birey, çare arayışına girmektedir. Musibet anlarında insanların ilk sığınağı genellikle din olmaktadır. Kutsal ile kurabileceği her türlü iletişim kişiyi rahatlatmakta ve güvende hissettirmektedir. Katılımcılardan alınan cevaplar neticesinde ocak ziyareti ve manevi destek arasında şöyle bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır:

Hayatta pek çok zorlukla karşılaşan bireyler, zorluk karşısında hayatlarının alt üst olduğunu düşünmektedir. Yaşanan bu zorluktan kurtulamayacağını düşünerek zaman zaman ümitsizliğe kapılmaktadır. Ancak sorunun çözümü için çareler aramaktan da asla geri

durmamaktadır. Bu süreçte kendisini rahatlatarak, gücünü artıracak bir destek olarak gördüğü ocaklara başvurmuştur. Bu bağlamda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

83 yaşındaki erkek katılımcı, *“İnsan hastalık anında hep bir çare arar. Hani ‘suya düşen yılan sarılır’ ya, insanoğlu da bu zor zamanlarında böyle oluyor. Sen şifanın Allah (cc)’tan olduğuna inanarak taştan medet um. Allah sana şifa verir”* diyerek ocakları çare, çözüm kapısı olarak gördüklerini ifade etmiştir. Tabi hastalıklarına şifa arayan bu insanlar, *“Şifa Allah’tandır. O dilerse şifa verir”* sözleriyle şifayı Allah’tan beklediklerini, ancak ocağı şifaya vesile kılacak bir yer olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

33 yaşındaki bayan katılımcı, *“Bizler burayı şifa verecek merkez olarak görmüyoruz. Şifanın sahibi Allah’tır. Ancak vesileler aramak bizlere bırakılmıştır. Öyle zorlu imtihanlar oluyor ki elimiz kolumuz bağlanıyor. Bir medet, bir umut olarak bu kapıları aşındırıyoruz”* ifadelerini kullanmıştır.

24 yaşındaki erkek katılımcı, *“Çevremde birçok kişinin şifa bulduğunu duydum. Ayaklarım tutmuyor. Hastanelerde her türlü tedavi uygulandı. Bir de buraya geldim. Belki bana da çare olur. Burada çok felçli iyileşerek gitmiş. Ben de iyileşmek istiyorum”* sözleriyle çare olacağına inanarak geldiğini ifade etmiştir.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere ocaklar hastalıklarla başa çıkmada, çaresizlik zamanlarında, üzüntü duyulan hallerde insanların sığındığı, medet umduğu mekanlardır.

1. İnsanlar psikolojik olarak olumsuz halde hissettiklerinde, pek çok etkenden etkilenecek bu duruma çözüm bulabilmektedir. Katılımcılar ocağa geldiklerinde, psikolojik anlamda güçlenmiş bir şekilde hissettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

20 yaşındaki kadın katılımcı, *“Buraya sadece felçli hastalar değil, farklı hastalıklara sahip insanlar da geliyormuş. Mesela, psikolojik rahatsızlıkları olan. Ben bunun için gelmedim ama sıvazlama bittikten sonra kendimi bu hastalığa karşı mücadele gücümün arttığını hissettim”* sözleriyle ifade etmiştir.

59 yaşındaki kadın katılımcı, *“Ocak ayırt eder, derler. Yani ya ölüme ya iyileşmeye götürür. Tabi şifa Rabbinden. Bel rahatsızlığım için gelmişim. Okuma bitince çıktığımda içime bir huzur doldu. Sanki belimi doğrultmaya büyük bir güç bulmuş gibi hissettim”* ifadelerini kullanmıştır.

65 yaşındaki erkek katılımcı, “Buradan şifa bulup bulamayacağımız şifayı veren bilir. Biz şifaya vesile gördük geldik. Buraya gelmek kişiye umut aşıyor gibi. Kişinin buradaki diğer hastaların durumlarını görüp, hele ki iyileştiklerine şahit olmaları umutlarını yeşertiyor. Psikolojik bir güç, bir kalkan oluşturuyor. Kendimizi huzurla ve rahatlamış hissediyoruz” ifadelerini kullanmıştır.

76 yaşındaki kadın katılımcı, “İnsan dara düştü mü her yere başvurur, çare arar. Bu ocak hastalığım konusunda kaygılarımı, korkularımı gideriyor” şeklinde ifade etmiştir.

Görülüyor ki, manevi destek olarak gördükleri ocak, hastalıklarının olumlu ve olumsuz yönlerini kabul ederek, olumluya dönük inançlarını korumalarına dayanak olmaktadır. Umutsuzluk ve çaresizlik duygularını aşmada, hastalığın getirdiği olumsuz ruh haliyle başa çıkmada psikolojik bir güç olmaktadır.

2. Din sosyal hayat içerisinde toplumun kültürel yapısından mutlaka etkilenmiştir. Halk inançları ile etkileşim yaşayan din, birçok halk inancında kaynak olarak da kullanılmıştır. Araştırmamızdaki ocakta da yapılan sıvazlama esnasından Kuran’dan ayetler okunarak tedavi yapılmaktadır. Bu da gösteriyor ki halk inançlarında dini unsurlara rastlamak kuvvetli bir olasılıktır. Dini unsurun varlığı ocağa olan güveni de artırmaktadır. Katılımcıların bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

59 yaşındaki kadın katılımcı, “Yapılan tedavi ayetlerle olunca ocaktan şifa bulacağımıza daha çok inanıyoruz. Yapılan tedaviye güvenimiz oluyor” şeklinde ifade etmiştir.

20 yaşındaki kadın katılımcı, “Dini bir tedavi yapıyor. Ayetleri evde okuduğumda çok huzurlu hissedirim. Aynı bu hissi yaşadığımı söyleyebilirim. Bu huzur halini yaşamak ocağa olan bağlılığımı artırıyor” diyerek ifade etmiştir.

51 yaşındaki kadın katılımcı, “Ocağa sadece çocuğum için değil, kendim için de gelmiştim. Bir ara kendimi çok huzursuz hissediyordum. Bunalımda gibiydim. Ocağa gelip okununca çok rahatladım. Kuranın manevi etkisi ile yapılan bu tedavi çok iyi etki ediyor diye inanıyorum” şeklinde ifade etti. Hz. Peygamber (sav), “İki şifa vardır. Bunun biri baldır, diğeri Kur’an-ı Kerim’dir” buyurmaktadır.³⁰ Şifa ayetlerinin okunmasını da tavsiye etmiştir. Ocakta şifa bulmanın en önemli şartı, ocaktan şifa bulacağına inanmaktır.

³⁰ İbn Mace, Tıp, 7

SONUÇ

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana en mühim gayesi, yaşamanı koruma altına almaktır. Yaşamını sağlayabilmesi için sağlığını korumak, yaşadığı sağlık problemlerine çözümler aramak elzem bir durumdur. Bunun için pek çok yöntem uygulamıştır. Halkların, kültürleri ile yoğrulan bu tedavi yöntemleri halk hekimliği uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Asya'dan gelen Türkler, getirdikleri halk hekimliği uygulamalarını İslamiyet'le birlikte dini şekilli bir tedavi yöntemini devam ettirmişlerdir. Bu anlamda ocak ve ocaklılar bir tedavi yolu, manevi bir destek olarak görülmektedir.

Bu araştırma, ocak ziyareti ve manevi destek arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Saha çalışmasından elde edilen bilgilere göre insanlar maddi ve manevi pek çok hastalığında, ocakları bir destek olarak görmektedirler. Bu destek zahiren bir etki oluşturmaya bile ruhlarında huzuru tesis etmeye yardımcı bir kaynak olmaktadır. Hastalık anındaki çaresizlik durumuyla başa çıkmada önemli bir destek olmaktadır. Bu destek hastalığın hem olumlu hem de olumsuz her iki yönünü de kabul ediş noktasında büyük yardım sağlamaktadır.

Her hastalığın tedavi edildiği ocak aynı değildir. Eğer hasta o ocakta tedavi edilemiyorsa tedavi olacağı ocağa, ocaklı tarafından yönlendirilmektedir. Ocakla ilgili yapmış olduğumuz araştırmada, ocağın adını aldığı çarpılma, felç hastalığı dışında farklı hastalıklar için de manevi destek işlevi olduğunu görmekteyiz. Toplumun bu tür inançlara yönelmeleri kendilerini sıkıntılı durumlarından kurtaracak bir çıkış kapısı olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü halk olağanüstü özellikler affedilen kişilerden şifa bulacaklarına inanmakta ve onlara ait eşyalardan da medet ummaktadırlar.

İnsanlar çaresizlik zamanlarında, sıkıntılılarıyla başa çıkmanın yolunu aradığı dönemlerde, kutsal olana daha çok yaklaşmaktadırlar ve aldıkları tedavilerle beraber iyileşme yolunda ilerlerken psikolojik olarak güçlü durmanın önemini de unutmamaktadırlar. Toplumlarda psikolojik desteğin en önemli kaynağı din olarak görülmektedir. Araştırmamızı yaptığımız ocakta sıvazlama işleminin Kur'an'dan ayetler okunarak yapılması, dinden destek alınması ocağın manevi destekte daha etkin bir role bürünmesini sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Ayşe Raziye Yıldırım, "Selçuklu Dönemi Kadınları ve Eserleri", *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2018), 89-93.
- Bahçekapılı, Mehmet. "Biyopsikososyal Açından Dinin Engellilik Ve Farklı Sağlık Problemleri Üzerindeki Etkisi." *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (2016): 19-44.
- Baş, Selma. "Manevi Danışmanlıkta Duanın Bir Destekleme Metodu Olarak Kullanımı." *Müftü* 52, no. 52 (2017): 161-198.
- Demirbaş, Sibel. "Ergenlik Döneminde Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik (Mdr)." In *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Teori Ve Uygulama Alanları*, edited by A. Ayten, 54. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017.
- Eriş Asil, "Halk Hekimliği ve Ocaklarla İlgili Yapılan Çalışmalar," *Türk Halk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 1989, 67-74.
- Fahri Dağı, *Türk Halk Anlatılarında Halk Hekimliği*, İstanbul: Halk Bilim Yayınları, 2013, 112.
- Faruk Çolak, *Yazılı ve Sözlü Belgeler Işığında Niğde Halk Hekimliği*, Niğde: Akademik Yayınları, 2015, 88.
- İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2001, 215-217.
- Karagöz, Sema, and Emine Gümüş Böke. "Aile Ve Dini Rehberlik Merkezlerinde Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Hizmetleri." In *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Teori Ve Uygulama Alanları*, edited by S. Düzgüner and A. Ayten. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Karagül, Arslan. "Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi Ve Eğitimi (Hollanda Örneği)." *Dini Araştırmalar Dergisi* 15, no. 40 (2021): 5-27.

- Kılınçer, Hatice. "Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik (Mdr) Üzerine: Psikoloji, İlahiyat, Ve Tıp Alanlarında Maneviyat Ve Mdr Algısı." In *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Teori Ve Uygulama Alanları*, edited by A. Ayten, 30-43. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017.
- Koç, Mustafa. "Dua Ve İbadetin Ergenlerin Ruh Sağlıklarına Etkileri Üzerine Teorik Bir Yaklaşım." *Diyanet İlmî Dergisi* 41, no. 4 (2005): 80.
- Meydan, Hasan. "Bireyin Manevi Potansiyel Ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan Bir Din Eğitimi Anlayışı Üzerine Değerlendirmeler." In *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Cilt I*, edited by A. Ayten, M. Koç, and N. Tınaz, 24-30. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2018.
- Nurten Özer, "Halk Hekimliğinde Kültürel ve Geleneksel Unsurlar," *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 2/3 (1989), 126-130.
- Orhan Acıpayamlı, *Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, 45.
- Özer, Nurten. "Türk Halk Hekimliğinde Kaplıcalarımız." In *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, 203-209. 1989.
- Polat, Hasan Hüseyin. *Sivas Ulaş'ta Halk Hekimliği Uygulamaları*. Ankara: Ürün Yayınları, 1995.
- Sevinç, Kenan. *Kavram Atlası Din Psikolojisi II*, edited by B. Akot. Ankara: Gazi Kitabevi, 2020.
- Seyyar, Ali. *Dünya'da Ve Türkiye'de Manevi Bakım Hukuku*.
- Seyyar, Ali. *Manevi Sosyal Hizmetler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015.
- Sol, S. "Edirne'de Halk Hekimliği." *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, no. 1 (2007): 175-191.
- Söylev, Ömer Faruk. "Psikolojik Yardım Hizmetleri Bağlamında Türkiye'de Dinî Danışma Ve Rehberlik." *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 1, no. 2 (2015): 287-308.

Şar, Sevgi. "Halk Hekimliğinin Dünü Ve Bugünü." In *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri 1*, 221-229. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989.

Şeker, Cihat. "Hristiyanlıkta Yahudiliğe Tepki Olarak Gelişen Kutsallık Anlayışı." *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5, no. 1 (2016): 43-53.

Şirin, Ayşe. (2018). *Manevi danışmanlıkta İhsan modeli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Tarhan, Nevzat. *Mutluluk Psikolojisi Ve Stresle Başa Çıkma*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2017.

Zinnbauer, Brian J., and Kenneth I. Pargament. "Dindarlık Ve Maneviyat." In *Din Ve Maneviyat Psikolojisi Temel Yaklaşımlar Ve İlgili Alanları*, edited by İ. Çapcıoğlu and A. Ayten, translated by Sevde Düzgüner. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2013.

Zuhal Ağılkaya Şahin, *Manevi Bakım ve Danışmanlık* (İstanbul: Marmara Akademi Yayınları, 2017), 123-145